

Csépainé Széll Pálma
szell.palma@zmne.hu

A TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS CÉLJA ÉS FELADATAI

Absztrakt

Jelen írásban a szerző bemutatja a települési környezetgazdálkodást, amely a környezet védelmének, a környezet hasznosításának településirányítási feladatokon keresztül történő megvalósulását jelenti.

The author describes the municipal environmental management which based on the cooperated work of environment protection and the general municipal management.

Kulcsszavak: *környezetgazdálkodás, környezetszennyezés, transzmisszió, emisszió, településirányítás, önkormányzat ~ environmental management, environmental pollution, emission, transmission, settlement management, municipality*

Bevezető

A környezetgazdálkodás fogalmának értelmezéséhez a környezet definíciójának megismerésével érdemes kezdeni. Az Európa Tanács Luganoi Egyezménye értelmében „a környezet magába foglalja a természetes erőforrásokat, legyenek azok élők vagy élettelenek, mint amilyen a levegő, a víz, a talaj, a flóra és a fauna és mindezek közötti kölcsönhatások-ugyanacsak idetartoznak mindazon vagyontárgyak, amelyek a kulturális örökség részeit alkotják, illetve a tájkép meghatározó jellemzői”[1].¹ A definíció tehát egy komplex rendszerre utal: hiszen nem csak a környezet számos elemére, hanem az azok közötti folyamatos kölcsönhatásokra is kiterjed.

---

¹ Az Európa Tanács Luganóban 1993-ban kötött egyezménye a környezetre veszélyes tevékenységekkel okozott károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről.

A környezetgazdálkodás – Madas András, egy általánosan használt és elfogadott definíciója szerint – a természetes és az ember alkotta környezetnek hosszabb távra szóló, szabályozott hasznosítása, tervszerű fejlesztése és hatékony védelme, a természet ökológiai egyensúlyának tartós fenntartásával és a társadalom igényeinek figyelembevételével. A definíció összhangban van a Luganói Egyezményben elfogadott környezet-definícióval és a környezetgazdálkodás, mint tevékenység, három aspektusát különbözteti meg. A környezetgazdálkodás felöleli a környezetvédelmet, a környezet átalakítását-hasznosítását, valamint az igen szerteágazó és szubjektív megítélés alá eső társadalmi igények érvényre juttatását.

A környezetgazdálkodás tehát, hasonlóan a környezet fogalmához rendkívül komplex fogalom és környezettudományok és társadalomtudományok határmezsgyéjén áll. A környezeti kérdésekkel foglalkozó tudományokat együttesen környezettudománynak nevezik, amelynek tárgya az élő szervezetek és a környezet kapcsolatára, kölcsönhatására vonatkozó ismeretek összessége, amelybe az ökológián kívül beletartozik a környezetgazdálkodás, a természetvédelem és a környezetvédelem, a humánökológia és a népesség települési viszonyainak, illetve az urbanizáció hatásainak vizsgálata is [2].² A környezetgazdálkodás, a környezetvédelem és a természetvédelem fogalmi rendszerei egyaránt kialakulatlanok, tartalmuk változatos, egymástól sokszor eltérőek még akkor is, ha címükben közel állnak egymáshoz, továbbá a rendkívül széles skálát felölelő környezeti témakör sokszínűségét tükrözi.

A környezetgazdálkodás ma már megjelenik nemzetek feletti, nemzetek közötti, nemzeti és helyi szabályozási szinteken egyaránt, de a környezetvédelemre nagyobb hangsúlyt fektető kultúrákban az egyén szintjén is. Fentiek értelmében a települési környezetgazdálkodás a települési szabályozási és tevékenységi szinten megjelenő környezetgazdálkodást jelenti. A település-irányítás feladatai önmagukban elkülönülnek a környezetgazdálkodástól (mint pl. szemétszállítás, közlekedés-szabályozás, területi szabályozás stb.), így a modern települési környezetgazdálkodás a két feladatrendszer integráns kezelését takarja. Jelen cikkemben tehát a települési környezetgazdálkodáson a környezet védelmének, a környezet hasznosításának településirányítási feladatokon keresztül történő megvalósulását értem.

Bár a helyi környezetgazdálkodás kulcsszereplője a főként rendeleti szabályozással operáló helyi önkormányzat, megjegyzendő, hogy települési szinten a környezettel további három szint gazdálkodik: a vállalatok, a háztartások, és az egyének. Ennek okán a településirányítási rendszer a környezet védelmét, hasznosítását és a társadalmi igények beépítését nem csak közvetlenül, hanem közvetetten a vállalatok, háztartások és egyének cselekedeteinek befolyásolásán keresztül is biztosítani kell. Megjegyzendő, hogy nem pusztán befolyásolásról van szó, hiszen kiváltképp a helyi hatáskörben hozott környezetvédelmi intézkedések legitimációs bázisát a helyi lakosság és vállalkozások biztosítják, így a szabályozási folyamat inkább iteratív jellegű az önkormányzat és lakosság pólusai között, mint egyirányú befolyásolás [3].³ A továbbiakban a településirányítás rendszerének és a környezet védelmének összefüggéseit tárgyalom.

---

² Kerényi Ervin: Környezetvédelem, környezetgazdálkodás, környezettudomány (Kislexikon és szótár) Budapest Elpidia Kiadó 1997.336 p.

³ Ld. Erről bővebben Varga –Ötvös Béla: Ökonómia, ökológia, önkormányzatiság ÖKO 1990/1.sz.

A településirányítás és környezethasznosítás kapcsolata

A települési önkormányzat településirányítási feladatait (a közszolgáltatásokat) az 1990. évi LXV., a helyi önkormányzatokról szóló törvény írja elő, azonban más törvények is utalhatnak kötelezettségeket a helyi önkormányzatok szintjére. A közszolgáltatások egy része kötelező jellegű, más részük önként vállalt szolgáltatás. A kötelező közszolgáltatások egy csoportja a környezet társadalmi igényeken alapuló hasznosítását, illetve annak szabályozását célozza, míg a másik inkább a szociális és biztonsági igényekhez köthető. A településirányítás rendszere a kötelező és vállalt, a környezet hasznosítását illetve a szociális és egyéb igényeket lefedő feladatkörök komplex kezelését takarja.

A környezet hasznosítását célzó feladatok a településfejlesztés, a településrendezés, a vízrendezés és a csapadékvíz elvezetése, a csatornázás, a helyi közutak és közterületek fenntartása, a köztisztaság és a településtisztaság biztosítása, valamint gondoskodás a helyi tűzvédelemről. Az önkormányzati törvény a kötelező feladatok közé sorolja az épített és természeti környezet védelmét is. Fentiek értelmében már maga az önkormányzati törvény, önmagában megköveteli a környezet, környezetvédelmi szemléletű hasznosítását.

További, törvény által előírt kötelező közszolgáltatások a lakásgazdálkodás, a köztemető fenntartás, a helyi tömegközlekedés, a közbiztonság helyi feladatainak ellátása. Az önkormányzat közreműködni köteles továbbá a helyi energiaszolgáltatásban, a foglalkoztatás megoldásában; gondoskodnia kell az óvodáról, az alapfokú nevelésről, oktatásról, az egészségügyi, a szociális ellátásról, valamint a gyermek és ifjúsági feladatokról; a közösségi tér biztosításáról; közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység, sport támogatásáról; a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosításáról; valamint az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítéséről [4].⁴ Látható, hogy ezen feladatok csak marginálisan érintik a környezet védelmének problémakörét, így ezeket jelen cikk további részeiben nem tárgyalom.

A települési önkormányzat az alábbiak szerint közvetlenül és közvetett módon egyaránt hatással van a környezet hasznosítására. A településfejlesztés, jellemzően hosszú távú, gyakran 10 évnél is hosszabb tervezési horizontú terv, amely sarokpontok mentén jelöli ki a településrendezés rövidebb távú feladatait. A képviselő-testület által elfogadott hosszú távú terv, a helyi lakosok hosszú távú, a település jövőjével kapcsolatos vízióját tartalmazza. Ily módon a település a fejlesztési terv alapján közvetve, a rendezési terv alapján közvetlenül tagozódik különböző funkciójú, jellegű településrészekre, hogy alapvető infrastruktúráját képezze a többi közszolgáltatási kötelezettség teljesítésének és a település életének. Környezetvédelmi szempontú településfejlesztésről akkor beszélünk, ha az egyes jövőbeni településrészek paramétereinek meghatározásakor a szabályozó tekintettel volt a környezet elemeire, a településrészen folytatott jövőbeni tevékenységek környezeti hatásaira és várható következményeire. A vízrendezés és csapadékelvezetés, a közterületek fenntartása, a tűzvédelem, a településtisztaság szakszerűen ellátott feladatkörei teszik lehetővé az egyes településrészek kiszámítható működését, továbbá támogatja a természetes és az épített környezet védelmének megvalósulását, az élhető és fenntartható környezet feltételeinek megteremtését. A környezet hasznosításakor, vagy a hasznosítás szabályozásakor törekedni kell a természetes és épített környezet védelmére, hogy a modern értelemben vett, komplex környezetgazdálkodás megvalósulhasson.

---

⁴ 1990. Évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról. 8.§.(1) bekezdés.

Környezetvédelem spektruma – avagy mit kell védeni?

A környezetvédelmi törvény értelmében a föld, a víz, a levegő, az élővilág és az épített környezet képezi a környezetvédelmi intézkedések tárgyát. A 1995. évi LIII., a környezet védelmének általános szabályairól szóló törvény értelmében az egyes környezeti elemek alábbiakra terjednek ki.

A föld esetében a védelem kiterjed a föld felszínére és a felszín alatti rétegeire, a kőzetekre és az ásványokra, magában foglalja a talaj termőképességét, szerkezetét, víz- és levegőháztartását, élővilágát. A víz esetében a védelem kiterjed a felszíni és felszín alatti vizekre, azok készleteire, minőségére, medrére, partjára és a víztartó képződményekre illetve a vízi élővilágra. A levegő esetében a védelem kiterjed a légkör egészére, folyamataira, összetételére, a klímára, továbbá minden sugárzó, folyékony, légnemű, szilárd anyagtól védeni kell, ami minőségét veszélyezteti. Az élővilág védelme kiterjed valamennyi élő szervezetre, azok életközösségeire és élőhelyeire, a folyamatok, az arányok megtartása és a működőképesség figyelembevételével. Az épített környezet védelme kiterjed a településekre, az egyedi építményekre és műszaki létesítményekre

A környezet terhelhetősége és a településrészek rendeltetése alapján övezeteket kell kialakítani, így a tevékenységekkel kapcsolatban felmerülő szennyező anyag kibocsátás határok közé szorítható és hatékonyabban kezelhető. A föld, a víz, a levegő és az élővilág védelme kapcsán egyaránt releváns közszolgáltatás a településtisztaság ellátása (azon belül is a hulladékkezelés). Ennek kapcsán szigorú, Európai Unió elvárásainak szükséges megfelelni: kezeletlen hulladék nem rakható le 2011 után Magyarországon, így azt anyagában vagy energetikai úton újrahasznosítani, vagy válogatni, mechanikusan vagy biológiai úton előkezelni szükséges.

A környezetszennyezés faktorai – avagy mi ellen szükséges védekezni?

A környezet védelmének általános szabályairól szóló törvény négy fő kategóriát különít el: a veszélyes anyagokat és technológiákat, a különböző hulladékokat, a zajt és rezgést továbbá a különféle sugárzásokat. A települési önkormányzat a Települési Környezetvédelmi Program, a rendezési terv, továbbá egyéb rendeletek megalkotásakor e keretrendszer alkalmazva teheti környezet tudatosra és a környezetvédelem törvényi előírásainak megfelelővé tevékenységét.

A veszélyes anyagokról és technológiákról szóló törvényi rendelkezések a különféle gazdálkodási tevékenységek során felhasznált, előállított és forgalmazott anyagokra terjednek ki. A kezelt anyagok mennyiségüktől és minőségüktől függően robbanás- és tűzveszélyes, radioaktív, mérgező, korrozív, fertőző, ökotoxikus, mutagén és ingerlő hatású lehetnek [5].⁵

A hulladékok kezelése a környezetvédelem központi témájává vált. Ennek oka, hogy a nagy mennyiségű hulladék elhelyezése, megsemmisítése egyre nehezebben megoldható gondot jelent, rendkívül költséges, ráadásul azok nagy része – újra- vagy energiahasznosítás szempontjából – értékes anyag [6].⁶ A hulladékokról szóló rendelkezések kiterjednek az anyagokra, termékekre, csomagolóanyagokra, burkolókra amelyek további felhasználása nem

---

⁵ 1995. LIII. Tv. 28-29.§.

⁶ Dr. Halász László – Földi László: Környezetvédelem–Környezetbiztonság. Zrínyi Mikós Nemzetvédelmi Egyetem, Vegyi és környezetbiztonsági Tanszék, Budapest, 2003. Egyetemi Jegyzet

lehetséges vagy nem kívánatos. A rendelkezés a környezethasználó felelősségi körébe utalja a hulladék, ártalmatlanítását vagy hasznosítását [7].⁷

A zaj és rezgés elleni védelemről szóló törvényi paragrafus azokra a mesterségesen keltett energia-kibocsátásokra terjed ki, amelyek kellemetlen, zavaró, veszélyeztető vagy károsító hang- illetve rezgésterhelést okoznak. A törvény előírja zaj illetve rezgés-kibocsátás műszaki és szervezési eszközökkel történő mérséklését vagy megszüntetését, továbbá – amennyiben ez nem lehetséges – úgy a tartósan határérték felett terhelt környezet utólagos védelmét. A stratégiai zajtérkép fogalma is a törvény ezen szakaszában jelenik meg. A stratégiai zajtérképre épülő intézkedések megvalósításával lehetséges a zajjal leginkább terhelt területek terheléscsökkentése illetőleg a nem terhelt területek megőrzése [8].⁸ A stratégiai zajtérképek, valamint az intézkedési tervek készítésének részletes szabályairól a 25/2004. (XII.20) KvVM rendelet, a környezeti zaj és rezgés elleni védekezés egyes szabályairól részletesen a 284/2007.(X.29.) kormányrendelet ad útmutatást.

A sugárzásokra vonatkozó törvényi előírások a természetes és mesterséges, ionizáló, nem-ionizáló és hőszugárzásokra terjed ki. Új témának számít és jelenleg határértékekkel és egyéb korlátozásokkal nem érintett terület a fényszennyezés. A fogalom a vonatkozó jogszabályokban jelenleg még csak Országgyűlési Határozat formájában jelent meg, ahol a jogalkotó kutatások megkezdésére hozott határozatot a fényszennyezés élővilágra gyakorolt káros hatásairól, valamint a tájak vizuális érvényesülését negatívan befolyásoló hatásairól [9].⁹

A települési önkormányzatok környezetvédelmi szemléletű környezetgazdálkodása tehát a föld, a víz, a levegő, az élővilág és az épített környezet megelőző és kárelhárító jellegű védelmét szolgálja a veszélyes anyagokkal és technológiákkal, a hulladékokkal, a zajokkal és rezgésekkel továbbá a sugárzásokkal szemben.

A környezetszennyezés folyamata – avagy hogyan védekezzünk?

A településirányítási hatékony környezetvédelmi tevékenységéhez megérteni szükséges a környezetszennyezés folyamatát, kiváltó okait és a szennyező-hatás spektrumát.

A környezetszennyezés folyamata a szennyező anyagok vagy faktorok (pl. káros anyag, vagy hang) valamely forrásból való kilépésével kezdődik. Ezt a folyamatot emisszióknak nevezik. A szennyező faktorok koncentrációja az emisszió helyszínén a legnagyobb, ezért a környezet szennyezésének megakadályozása, megfékezése ezen a ponton a leghatékonyabb.

A szabályozók célozhatják a megelőzést, azaz a szennyező faktor rendszerből való kikerülését a kezelésre irányuló kötelező előírásokkal, óvintézkedésekkel. Célozhatják továbbá a szennyezés mérséklését, szennyezési határértékhez kötéssel, időbeli és mennyiségi korlátozással. A káros anyagok kezelését azonban törvény szabályozza, így az nem helyi sajátosság. A helyi településirányítás feladata azonban a szennyező faktorokkal dolgozó vállalkozások működési, illetve telephelyi engedélyezésekor a működési és törvényi feltételek ellenőrzése, a feltételek betartásának rendszeres ellenőrzése és a nem megfelelő kezelés szankcionálása. Sajnálatos módon a szennyező faktorok szabályoknak megfelelő kezelése sokszor magasabb költséggel jár, mint a kiváltott szankció, így annak betartása a legtöbb

⁷ 1995. LIII. Tv. 30.§.

⁸ 1995. LIII.tv. 31.§.

⁹ 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat

esetben csak szennyező faktorról gazdálkodó szervezet, háztartás vagy egyén lelkiismeretének, értékrendjének és nem a gazdasági racionalitásának függvénye (ti. a büntetés várható értéke kisebb, mint az előírások folyamatos betartásának költsége).

A szabályozók másik beavatkozási területe olyankor releváns, amikor a káros faktor emissziója elkerülhetetlen vagy váratlan. Az intézkedések ilyenkor az emisszió megszüntetését, mérséklését vagy az emisszió továbbterjedésének megakadályozását kell, hogy célazzák. Így például, ha egy szennyező faktor emissziója elkerülhetetlen, akkor törekedni kell annak más rendszerekbe történő áttérjedésének megakadályozására. Ilyen lehet például a sugárzó anyaggal való munka során a munkavédelmi felszerelés, szigetelés, speciális légszűrők alkalmazása, vagy a terület hermetikus elzárását előíró intézkedések. Hétköznapi példa a nagyobb zajjal járó tevékenységek időbeli korlátozása, lakóterületen kívül helyezése, vagy a kibocsátási határérték rögzítése, hangtompítók vagy rezgéscsökkentő alapozások, de ide sorolhatók a szennyvíztisztítók vagy porleválasztók építése is. Az előírt határértékek betartását legtöbbször monitoring rendszerek irányítják. Mexikóban, például, ahol a levegő szennyezettségi mérőhálózat automatikus kapcsolatban van a közlekedési jelzőlámpákkal, amikor csúcsforgalmi időben a gépkocsi kipufogó gáz koncentrációja olyan nagy, hogy az ember egészségét veszélyezteti, a jelzőlámpák automatikusan pirosra váltanak. Így mindaddig, amíg a természetes légcseré folytan a szennyeződés nem csökken elviselhető határérték alá a szennyezett területre újabb gépkocsik beáramlását az automatikusan pirosra váltott lámpák nem teszik lehetővé. Ebben az esetben az emisszió elkerülhetetlen, így a szabályozó arra törekedett, hogy azt megfelelő határérték alá szorítsa.

A szennyező faktorok a környezetbe kerülve annak elemeivel keverednek, hígulnak, gyakran fizikai és kémiai változáson is átesnek és a közvetítő közegben elterjednek. Ezt a folyamatot nevezzük transzmisszióknak. A kilépett szennyező anyagok a transzmisszió közegében (szilárd, cseppfolyós vagy gáznemű) a közelebbi vagy távolabbi helyeket is károsíthatják. A terjedést befolyásolhatja a közvetítő közeg állapota, összetétele, de a földrajzi (domborzat, beépítettség), vízrajzi, meteorológiai, geológiai adottságai is. Mivel a transzmisszió fázisában a szennyező faktor koncentrációja a terjedés által csökken, ezért a terjedés megakadályozásának költsége folyamatosan növekvő.

Imisszióknak, azaz szennyezési koncentrációknak nevezzük amikor a szennyező faktor bejut az élő szervezetbe vagy káros hatást fejt ki a környezet adott elemén. Az imisszió nem egyetlen kibocsátó hatását mutatja, hanem a kibocsátások együttes – a kibocsátás helyétől, idejétől és intenzitásától függő – módosított és összegzett értékének a mutatója.

A prevenció kiemelt szerepe a helyi környezet védelmében

A környezet szennyezettsége az emisszió, a transzmisszió és az imisszió lépcsőin át alakul ki. Ahhoz, hogy az adott település szennyezettségét mérsékeljük mindhárom szennyezési lépcsőbe beavatkozhatunk, de megfontolandó és lényeges, hogy mikor, melyikbe és hol avatkozunk be.

A terjedés (transzmisszió) mérséklése nehezebb, drágább, kevésbé hatásos és számos esetben lehetetlen a határok közé szorítása. Legdrágább – sokszor hatástalan – és az élővilágból csupán az emberre szorító lehetőség az imisszió, a már kialakult szennyezettség csökkentése. Mind a transzmisszió, mind pedig az imisszió hatásainak mérséklésében számítani lehet a környezeti elemek öntisztuló képességével, azaz azokkal a fizikai, kémiai és biológiai folyamatokkal, amelyekkel szennyeződés-csökkentő hatás érzékelhető. A transzmisszió és imisszió kezelésekor azonban csak a szennyeződés mértéke

csökkenthető, magát a szennyező forrást nem küszöböltük ki, a szennyező anyagok továbbra is a környezetben maradnak legfeljebb átalakulva, más környezeti elemet szennyezve.

Az egyes emberi tevékenységek, létesítmények káros környezeti hatásainak utólagos helyrehozatala mindig nehezebb, költségesebb, mint maga a megelőzés. A leghatékonyabb eljárás a nemkívánatos hatásoknak, változásoknak tervezéskor történő megelőzése. Az 1995. évi LIII. törvény a környezet általános védelméről a környezet védelmének alapelvei között az első helyen nevezi meg elővigyázatosságot, a megelőzést és helyreállítást. A törvény értelmében a környezethasználatot úgy kell megszervezni, hogy az a legkisebb mértékű környezetterhelést és igénybevételt idézze elő, megelőzze a környezetszennyezést és kizárja környezetkárosítást. Az alapelv kimondja, hogy a környezet használatát a környezeti elemek kíméletén túlmenően, a hulladékkeletkezés csökkentésére, a természetes és előállított anyagok visszaforgatására és újrafelhasználására törekedve kell végezni. A megelőzés érdekében a leghatékonyabb megoldást, továbbá a külön jogszabályban meghatározott tevékenységek esetén az elérhető legjobb megoldást kell alkalmazni. Hivatkozott törvény 7.§-nak értelmében előbbiek érvényesítése érdekében jogszabály írhatja elő a környezethasználat feltételeit, illetőleg korlátozó vagy tiltó rendelkezéseket állapíthat meg. Az önkormányzat rendeletalkotási folyamat végeredménye – a jogforrási hierarchia legalsó – szintjébe tartozó jogszabály, így a törvény e helyen nyitja meg a lehetőséget a helyi önkormányzatok előtt a környezetvédelmi intézkedések és rendeletek megtételére. Az környezet védelmére vonatkozó további alapelvek a felelősség, az együttműködés, a tájékozódás, tájékoztatás és nyilvánosság.

A környezetvédelmi tervezés alapja a Települési Környezetvédelmi Program. A Települési Környezetvédelmi Program – a Nemzeti és a Megyei Környezetvédelmi Programra építve – bemutatja a környezet állapotát, meghatározza az elérendő környezetvédelmi célokat és célállapotot, ennek elérése érdekében végrehajtandó feladatokat, a kitűzött célok végrehajtásának eszközeit és pénzügyi forrásait valamint a különleges környezetvédelmi intézkedéseket igénylő területeket. A programot az önkormányzat képviselő testülete fogadja el. A program hat évre készül és a képviselő-testület rendelettel fogadja el és gondoskodik a programban foglalt feladatok végrehajtásáról, a feltételek biztosításáról. A program végrehajtását szükség szerint, de legalább két évente felülvizsgálja.

A helyi környezetgazdálkodás egyik legjelentősebb pillére a településrendezési terv, mely fontos háttérét képezi a települési környezet védelmének és alakításának. A településrendezési tervek határozzák meg, hogy milyen lesz a település szerkezete, területe milyen terület-felhasználási (funkcionális) egységekre, milyen övezetekre és milyen arányban oszlanak, folytathatók egyes tevékenységek, milyen létesítménye és épületek helyezhetők el. Mindezek együtt és közvetlenül illetve közvetve befolyásolják az adott település környezetének állapotát, valamint teremtik meg a gazdálkodási tevékenységek támogatását és a polgárok törvényben rögzített jogainak (pl. az egészséges környezethez való alkotmányos jog) egyidejű biztosításának lehetőségét. A környezetvédelmi irányelveknek és jogszabályoknak megfelelően kialakított települési rendezési és fejlesztési terv preventív módon biztosítja a természetes és az épített környezet védelmét.

Korábban említettük, hogy az önkormányzati törvényen túlmenően egyéb törvényi rendelkezések is indukálhatnak településirányítási feladatokat: például az 1988. évi I. Törvény szerint a közúti közlekedéssel kapcsolatos önkormányzati feladatok ellátásáról a helyi önkormányzat képviselőtestülete gondoskodik. A példát tekintve a környezeti kockázatok és a károsodások forrásai az alábbiak lehet a légszennyezés, a járművek kipufogógázainak szennyezése, a zajártalom, a szociális kockázatok, a balesetek sokasodása, a település egyes részeinek elkülönítése, megosztása, az energiafelhasználás növekedéséből származó károsodás, a közlekedési hálózatok növekvő területigénye. Fenti keretrendszert alkalmazva a települési önkormányzatnak lehetőség szerint törekednie kell a prevencióra, így a környezetvédelmi szempontok érvényre juttatását támogathatja a gyalogospolitika, a gyalogos közlekedésre szánt területek fejlesztése, a kerékpározás támogatása, a helyi tömegközlekedés fejlesztése, a vasúti közlekedés fejlesztése, a gépjármű-közlekedés adminisztratív és műszaki eszközökkel történő csökkentése.*

A településirányítás környezetvédelmi feladatai

A rendszerváltást követő hatalmi decentralizáció jelentősen megnövelte az önkormányzatok döntési jogkörét és kiterjesztette feladatait olyan területekre, amelyek ellátása korábban elsődlegesen az állam felelősségi körébe tartozott. Az önkormányzati jogkörök és szolgáltatások kiszélesítése viszont nem járt együtt az anyagi, humán, vagy szervezeti erőforrások megfelelő növelésével, sőt, ami a pénzforrásokat illeti, a '90-es évek folyamán az adók önkormányzatok által szabadon felhasználható részaránya folyamatosan csökkent, s az államtól való függés erősödött [10].¹⁰

Megjegyezzük, hogy mivel a környezet hatékony védelme nem szorítható be a települési határok közé, ezért az önkormányzatok egyik környezetvédelmi feladata az országos környezetvédelmi feladatok teljesítésének támogatása, így a decentralizáció kifejezetten hasznos a hatékony és kiterjedt környezetvédelem támogatására. Erre példa, hogy a települési önkormányzatoknak, hogy az Országos Környezetvédelmi Információs rendszer működéséhez szükséges – az illetőségi területükön keletkezett – adatokat a felhasználók rendelkezésére kell bocsátaniuk.

Helyi környezetvédelmi kötelezettségeik alapján gondoskodniuk kell a helyi környezet megóvásáról, minőségének romlásának megállításáról, a település sajátos jellegének megőrzésében jelentőséggel bíró helyi természeti és építészeti emlékek megőrzéséről és védelméről. Az önkormányzat feladatának ellátása során együttműködhet a civil és társadalmi szervekkel a helyi környezetvédelmi érdekek érvényesítésében, valamint feladata a lakosság megfelelő tájékoztatása a környezet védelmének állapotáról. Az önkormányzatok vállalhatnak a törvényekben előírtakon kívül önállóan is környezetvédelmi feladatokat, ha az adott ügyet a törvény nem rendelte más szerv kizárólagos hatáskörébe illetve nem sért jogszabályt. A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a levegőtisztaság-védelmi illetve a zaj- és vibráció

---

* *Műszaki intézkedés* = kerülőutak, egyirányítás többszintes kereszteződések kialakítása stb.; *Adminisztratív intézkedések*: tiltás, támogatási rendszer (alacsonyabb fogyasztású, kisebb kibocsátású gépjárművek használatának támogatása, adókedvezmény stb. működtetése

¹⁰ Kovács Teréz: Vidékfejlesztési politika (EU és Magyarország) Dialóg Campus 2003

elleni védelmi ügyeket utalták a települési önkormányzatok hatáskörébe és a csatornabírság kiszabását is ide telepítették. A települések kiemelt környezetvédelmi feladatai a hulladékgyűjtés és a köztisztasági szolgáltatások nyújtása.

Az önkormányzatok környezetvédelmi feladatai a következők:

- a környezet védelmét szolgáló jogszabályok végrehajtása,
- a hatáskörébe utalt hatósági feladatok ellátása,
- rendelet alkotása a helyi környezet védelme érdekében,
- a fejlesztési feladatok során a környezetvédelmi követelmények érvényesítése, a környezeti állapot javításának elősegítése,
- együttműködés a környezetvédelmi feladatokat ellátó hatóságokkal, más önkormányzati és társadalmi szervezettel,
- a települési környezet állapotának elemzése, értékelése és erről szükség szerint – de legalább évente egyszer – a lakosság tájékoztatása,
- Önálló települési környezetvédelmi program kidolgozása, amely a Nemzeti Környezetvédelmi Programmal és a településrendezési tervekkel összhangban van
- települési környezetvédelmi alap létrehozása és az azzal való gazdálkodás.

A települési önkormányzat képviselő-testülete illetékességi területére a magasabb szintű jogszabályokban előírtaknál kizárólag nagyobb mértékben korlátozó környezetvédelmi előírásokat határozhat meg. A képviselő-testület a környezetvédelmi feladatok ellátása érdekében a következő feladatokat látja el:

- a települési környezetvédelmi program kidolgoztatása, jóváhagyása,
- a helyi természeti értékek védetté nyilvánítása, megóvása,
- egyes területek zajvédelmi szempontból fokozottan védetté nyilvántartása,
- a helyi zaj- és vibrációvédelmi szabályok megállapítása,
- a levegőtisztaság-védelmi követelményeknek szabályozása,
- a háztartási tevékenységgel okozott légszennyezésre vonatkozó szabályok megállapítása,
- szmogriadó-terv kidolgozása,
- az önkormányzati környezetvédelmi alappal való gazdálkodás,
- évenként – a program végrehajtásához szükséges költségek biztosítása,
- a környezet vagy valamelyik elemének igénybe vételével illetve a terhelésével kapcsolatos tevékenység engedélyezés,
- a környezet vagy valamelyik eleme igénybe vételének abbahagyására illetve a terhelés mértékének csökkentésére irányuló felszólítás,
- a környezetet veszélyeztetőkkel illetve károsítókkal szembeni szankcionálás*

A települési önkormányzatoknál a környezetvédelmi követelmények biztosításának egyik leghatékonyabb lehetősége jelenleg az építési igazgatásban rejlik. Az építésügyi igazgatás

---

* *Ebben az összefüggésben: büntető jogszabály, rendelkezés illetve megtorló intézkedés*

körébe tartozó környezetvédelmi előírások különös jelentőségét az adja, hogy a szennyező tevékenységek az esetek jelentős részében az építésügyi hatóságok engedélyezési illetve kötelezési jogkörébe tartozó tevékenységekhez kapcsolódnak. Így például kötelezően előírhatnak porszűrőt, rezgéscsökkentő alapozást, hangtompítók felszerelését az építési és használatbavételi engedélyek kiadásának feltételeként. A környezetvédelmi érdekek érvényesítését szolgálják a településeken azok a rendelkezések is, amelyek a környezetre káros hatást gyakorló létesítmények környezetében védőterületek létesítését írják elő a lakosság védelme érdekében.

A polgármesternek súlyosabb jog- és környezetsértések esetén vannak feladatai, amelyek:

- A szmogriadó terv kidolgoztatása (200 ezernél nagyobb lakosságú városokban kötelező),
- a védetté nyilvánítási eljárás megindításakor a védelemre tervezett természetvédelmi területet veszélyeztető tevékenység meghatározott időre való betiltása
- a helyi védelem alatt álló természeti területen a jogszabályokban előírtak teljesítésére történő kötelezés, a közlekedés és tartózkodás korlátozása.

Az önkormányzati jegyző feladatai szakmailag kapcsolódnak a képviselő testület illetve a polgármester feladat- és hatásköréhez, azok jogi előkészítésében akkor is részt vesz, ha maga nem vesz részt a döntésben. A jegyző állapítja meg a kibocsátási határértékeket, ő szabja meg a bírságokat, illetve kötelezettséget megállapító határozatokat hoz a káros zaj- illetve légszennyező anyag kibocsátásának megszüntetése érdekében.

Összefoglalás

1995. évi LIII. Tv. A környezet védelmének általános szabályai 23.§-a alapján helyi környezetvédelmi ügy, amelyben a környezet használata és a hatásterület nem terjed túl az érintett települési önkormányzat területén. A települési önkormányzat a szabályozási, engedélyezési és a nyújtott közszolgáltatási tevékenységen keresztül látja el környezetvédelmi feladatait. A környezetvédelmi kötelezettségek teljesítése nagy kihívást jelent az önkormányzatoknak, mivel azok nem egységes törvényi háttérből fakadnak, és négy különböző dimenziót kell lefedniük egyidejűleg: a védelem körét (föld, víz, levegő, épített környezet, élővilág), a szennyező faktorokat (veszélyes anyagok és technológiák, hulladékok, zaj és rezgés, valamint a sugárzást, a környezetszennyezési folyamat mindhárom szakaszában (emisszió, transzmisszió, imisszió). További kihívást jelent a környezetvédelmi intézkedések anyagi bázisának megteremtése és az országos programokban való részvétel és mindezek lakossági kommunikációja.

Irodalomjegyzék

1. 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat
2. 1995. LIII. Törvény a környezet védelméről

3. 1990. Évi LXXV. törvény a helyi önkormányzatokról
4. Dr. Halász László – Földi László: Környezetvédelem–Környezetbiztonság. Zrínyi Mikós Nemzetvédelmi Egyetem, Vegyi és környezetbiztonsági Tanszék, Budapest, 2003. Egyetemi Jegyzet
5. Kerényi Ervin: Környezetvédelem, környezetgazdálkodás, környezettudomány (Kislexikon és szótár) Budapest Elpídia Kiadó
6. Kovács Teréz: Vidékfejlesztési politika (EU és Magyarország) Dialóg Campus 2003
7. Varga–Ötvös Béla: Ökonómia, ökológia, önkormányzatiság ÖKO 1990/1.sz